

DEDE KORKUT OĞUZNAMELERİNDE SAVAŞ STRATEJİLERİ*

Ahmet KESKİN**

ÖZ

Savaşın dil, kültür, sanat ve edebiyatın çeşitli tür ve alanlarına pek çok yansımaları olmuştur. Türk dil, kültür ve edebiyat tarihinin üzerinde en çok araştırma yapılan metinleri arasında yer alan, zengin içeriğiyle gün geçtikçe yeni çalışmalara konu olmaya devam eden Dede Korkut Oğuznameleri de savaş unsurları ve özellikle savaş stratejileri açısından dikkat çekici örnekler içermekle birlikte konunun bu bağlamda henüz müstakil çalışmalar aracılığıyla, yeterli düzeyde ele alınıp çözümlenmediği görülmektedir. Söz konusu dikkat ve ihtiyaçtan hareketle hazırlanan bu çalışmada, Dede Korkut Oğuznamelerindeki savaş stratejileri konusu, tespit edilen başlıca örneklerden hareketle ele alınmıştır. Bu doğrultuda çalışmada öncelikle Dede Korkut Oğuznamelerinde savaş konusu ana hatlarıyla değerlendirilmiştir. Çalışmanın devamında Dede Korkut Oğuznamelerinde görülen savaş stratejileri örnekleri sınıflandırılarak belirli alt başlıklar altında ele alınıp çözümlenmiştir. Anlatmalarda kargış, alkış ve övgü sözleri, uyku, uykudan uyanma ve uyandır(ıl)ma, esaret ve askerî casusluk, savaş düzeni ve av gibi hususların savaş stratejileri bağlamındaki görünüşleri analiz edilmiştir. Böylece, çalışma aracılığıyla, Dede Korkut anlatmalarında gerçek ve maddi savaşla birlikte Oğuz toplum düzenini tehdit eden her türlü düşünce, eylem, söylem, olay, olgu ile savaş ve buna yönelik geliştirilen savaş stratejilerinin epik ve estetik bir düzlemde nasıl aktarılmış olduğu konusu aydınlatılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dede Korkut Oğuznameleri, Savaş, Savaş Stratejileri.

WAR STRATEGIES IN THE DEDE KORKUT OGHUZNAMES

ABSTRACT

There are many reflections of the war on various genres and fields of language, culture, art and literature. The Dede Korkut Oghuznames are among the most researched texts in the field of Turkology because of how rich in content they are. They also contain remarkable examples in terms of war elements and especially war strategies; alas, few have studied it. To fill that gap and better understand that topic, we shall examine war in the Dede Korkut Oghuznames, and then analyse and classify examples of war strategies seen in Dede Korkut Oghuznames under certain sub-themes – namely as blessings, curses and praises, sleep, awakening and awakening, captivity and military espionage, war order and hunting. In Dede Korkut narratives, it has been clarified how all kinds of thoughts, actions, discourses, events, facts and war and the war strategies developed for this are conveyed on an epic and aesthetic plane, along with the real war.

Keywords: Dede Korkut Oghuznames, War, War Strategies.

Araştırma Makalesi

Makale Gönderim Tarihi: 03.10.2022; Yayına Kabul Tarihi: 01.12.2022

* 21-22 Haziran 2022 tarihlerinde Millî Savunma Üniversitesi Kara Harp Okulu Dekanlığı Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü tarafından düzenlenen "Türk Harp Dili ve Edebiyatı Sempozyumu"nda "Dede Korkut Oğuznamelerinde Savaş, Savaş Stratejileri ve Savaş Hukuku" adıyla sunulan bildirinin ilgili bölümünün gözden geçirilerek yeniden düzenlenmiş biçimidir.

** Doç. Dr., Samsun Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, SAMSUN; ORCID: 0000-0002-3422-5000, E-posta: ahmet.keskin@samsun.edu.tr

Giriş

Savaş, tarihin en eski dönemlerinden itibaren insanlığın temel güvenlik gereksinimlerinin sonucu olarak gündelik yaşamın, siyasetin, iç ve dış ilişkilerin şekillenmesinde hem belirgin hem de belirleyici bir konumda bulunmuştur. Birey ve toplum üzerindeki etkilerinin yoğun nitelikleri nedeniyle mitolojik dönemlerden beri savaşın dile, kültüre, sanata, edebiyatın çeşitli alanlarına ve özellikle halk edebiyatı türlerine yoğun yansımaları olmuştur. Dilin, kültürün ve edebiyatın çeşitli alanlarında tarihsel süreçte zengin bir savaş literatürü meydana gelmiş, bununla bağlantılı olarak da dünya kültür ve edebiyat geleneklerinde savaş konusuna odaklanmış çok sayıda çalışma gerçekleştirilmiştir (Brosman, 1992; Roach, 1993; Segal, 1997; Diehl, 1999; Sambanis, 2002; Sherry, 2004; Das, 2005; Dawes, 2005; Hammond, 2006; Cole, 2009; Deer, 2009; MacKay, 2009; Stevenson, 2013, Ashe vd. 2014; Taylor, 2022).

Genelde Türk tarihi ve özelde kültür tarihi içinde de oldukça geniş bir yer tutan, bu bakımdan Türk dil, kültür ve edebiyat metinlerine çok çeşitli yansımaları bulunan savaş ve ilgili konular üzerinde Türkoloji odaklı, Türkiye, Türk dünyası ve dünya edebiyatları ile karşılaştırmalı olarak çok sayıda çalışmanın da yapılmış olduğu görülmektedir (Çılgin, 2003; Duman vd. 2009; Coşkun, 2011; Şahinoğlu, 2011; Köroğlu, 2013; Gülşen, 2014; Daşcıoğlu, 2016; Güldürmez, 2018; Duman, 2018; Ulucutsoy, 2018; Ulucutsoy, 2019; Şahin, 2020).

Türk kültür tarihi bakımından son derece önemli bir konumda bulunan Dede Korkut anlatmalarının savaş edebiyatı odağında çeşitli çalışmalar içinde belirli yönleriyle, kısmen ele alındığı görülmekle birlikte konunun henüz kuramsal ve analiz odaklı müstakil ve kapsamlı çalışmalarla ele alınmadığı dikkati çekmektedir. Bu dikkatten hareketle hazırlanan bu çalışmada Dede Korkut anlatmalarında savaş konusu, savaş stratejileri örnekleminde, ayrıntılandırılarak ve sınıflandırılarak, belirli alt başlıklar altında değerlendirilmiştir.

Dede Korkut Oğuznamelerinde Savaş

Türklerin tarih boyunca gerçekleştirmiş oldukları savaş ve mücadelelerin estetik bir düzlemdeki yansımalarını içeren Dede Korkut Oğuznameleri içinde yer alan anlatmaların tamamında savaş konusunun belirgin olup bu doğrultudaki örneklerin sayısı oldukça fazladır. Savaşla ilgili sözcüklerin zenginliği, savaş hukukuna yönelik örnekler, esaret, düşmanla mücadele gibi hususlar odağında geliştirilen savaş stratejileri, Dede Korkut anlatmalarında belirginleşen savaş unsurlarından bazılarıdır.

Bu çerçevede Dede Korkut Oğuznamelerindeki savaşla ilgili ele alınabilecek başlıca konu ve alanları ana hatlarıyla; (1) Türk tarihi, askerî ve kültürel tarih, (2) destanlar, diğer epik anlatmalar, sözlü tarih ve folklor, milli kimlik, savaşla ilgili inanç ve uygulamalar, (3) askerî teşkilatlanma, birlik ve rütbe adları, savaş, savaş aletleri ve ilgili tüm unsurlarla biçimlenen Türk harp dili ve terminolojisi, (4) Türk edebî geleneği, Türk sanatı, estetiği ve savaş edebiyatı, (5) Türk savaş stratejileri, (6) Türk savaş hukuku, (7) Türk savaş aletleri, donanması ve kuşanması, (8) karşılaştırmalı mitoloji, dil, toplum, kültür ve edebiyat araştırmaları şeklinde belirlemek mümkündür. Oldukça genel bir nitelik taşıyan ve genişletilmesi mümkün olan bu basit tasnif bile, Oğuznamelerin savaş bağlamında oldukça geniş ve dar konular bağlamında çeşitli müstakil çalışmalarda ele alınabileceğini ortaya koymaktadır.

Destandan halk hikâyesine, bununla birlikte Türklerin göçer evli kültürden yerleşikliğe, erken dönem inanç ve yaşam biçimlerinden İslamiyet'e ve yazılı kültüre geçiş süreçlerindeki bir aradalığın izlerini içeren Dede Korkut Oğuznamelerinde, Oğuz Türklerinin devamlı hareket ve mücadeleye dayalı hayat tarzının estetik bir düzlemdeki

yansımaları görülmektedir. Bu bağlamda Dede Korkut anlatmalarında geçen olayların, mücadelelerin, savaşların tarihi zemini ve dönemi, bu savaşların kimlerle gerçekleştirildiği vb. konular hakkında çok sayıda tartışma bulunmakla birlikte (Sümer, 1952; Boratav, 1958; Özel, 2015) bu anlatmaların Türklerin en erken dönemlerden itibaren çeşitli düşmanlarıyla ve kendileri arasındaki mücadelelerini konu edinen hatıraları çok yoğun bir şekilde yansıttığı kabul edilmektedir. Oğuznamelerde savaşlar, mücadeleler, esaretten kurtar(ıl)malar, düşmanla ve içeride yapılan mücadeleler, oldukça estetik bir düzlemde aktarılmaktadır.

Dede Korkut Kitabının genel olarak Türk destanlarında da kısmen görülmekle birlikte esasen Dede Korkut Oğuznamelerine özgü belirginleşen bir epik söylemi vardır. Hayatta kalabilmek için bireyin ve toplumun bir bütün hâlinde savaşçı ve mücadelecisi bir kimliğe sahip olmasının kaçınılmaz olduğu anlatılarda yay çekip ok atmayanın, baş kesip kan dökmeyenin, düşmana akın etmeyeninin adının ve öneminin olmadığı bir sosyokültürel ve tarihi bağlam söz konusudur. Savaş hâlinde olmasa bile sürekli savaş hazırlığında olan kahramanlar ve onlardan oluşan bir toplumsal yapı içinde savaş, bu toplumun ve onların yaşam düzeninin bir gerçeğidir. Son derece savaşçı bir toplumsal yapı ve düzen bağlamında gerçekleşen mücadelelerde kılıç, yay, mızrak, at, kahramanın başlıca savaş materyalleridir. Bu ve benzeri örneklerin de açıkça gösterdiği üzere savaş bakımından oldukça zengin ve kapsamlı bir içeriğe sahip olan Dede Korkut Oğuznamelerindeki yoğun savaş içeriği ve literatürü bu çalışmada, savaş stratejileri odağında ele alınmıştır.

Dede Korkut Oğuznamelerinde Savaş Stratejileri

Dede Korkut anlatmalarında savaş konusu derinlemesine analiz edilmek istenildiğinde, savaşın tek boyutlu biçimde değil çok yönlü olarak karşımıza çıktığı görülmektedir. Bu bakımdan eserde doğrudan ve yalnızca savaş meydanında, savaş aletleriyle, kılıç ve kalkanla gerçekleştirilen güç odaklı bir savaşın değil; savaş stratejilerinin, harp zekâsının, soğuk savaşın, psikolojik harp yöntemlerinin, zekâ oyunlarının da yoğun ve ilgi çekici örnekler şeklinde belirlediği dikkati çekmektedir.

Bu kapsamda örneğin, *Salur Kazan'ın Evinin Yağmalandığı* anlatma baştan sona savaş, mücadele, sinama, askerî zekâ ve savaş stratejisi unsurlarıyla doludur. Salur Kazan'ın "Yata yata yanımız ağrıdı, dura dura belimiz kurudu. Yürüyelim a beyler! Av avlayalım, kuş kuşlayalım, sığın geyik yıkalım, yine otağımıza gelelim, yiyelim içelim, hoşça vakit geçirelim" söylemi karşısında Kıyan Selcük ve Deli Tundar "uygundur" derken, At Ağızlı Aruz Koca; "Ağam Kazan, pis dinli Gürcistan sınırında oturuyorsun, obanın üstüne kimi bırakırsın?" diyerek düşmana karşı sürekli teyakkuzda bulunmak gerektiğinin altını çizer. Bunun üzerine Kazan; "Üç yüz yiğit ile oğlum Oruz, benim evimi beklesin" diye cevap verir (Özçelik, 2016, s. 638). Burada Oğuz beylerinin bir toy esnasında bu kararı almaları söz konusudur. Salur Kazan'ın evinin yağmalanmasında, alınan bu kararın etkili olduğu ve alınan bu kararda bir sorun olduğunun vurgulanmak istendiği açıktır. Sürekli teyakkuz hâlinde olması gereken beyler muhtemelen, düşmanlarına yönelik yeteri kadar dikkatli olmamışlardır ve bunun sonucunda bir bedel ödenmiştir. Verilmek istenen mesaj, bu anlamda dikkat çekicidir.

Anlatmanın devamında Kazan'ın, Şöklî Melik'e resmî olarak müracaat etmeden önce Karaçuk Çoban'a; "Anamı kâfirden dileyeyim, at ayağı altında kalmasın" diyerek aslında dikkat çekici bir strateji uyguladığı görülmektedir. Burada Kazan'ın aslında savaşmayı çoktan planladığı ve yapacağı savaşta "annesinin at ayağı altında kalmaması"ni düşünerek sanki savaşmayacakmış ve yalnızca yaşlı annesini kurtarmak istiyormuşçasına davranmak suretiyle askerî bir hileye başvurduğu dikkati çekmektedir. Ancak burada düşman, muhtemelen bunun stratejik bir taktik olduğunu anladığından, yaşlı annesini Kazan'a

vermez. Böylece vaat, verilmiş olmasına rağmen unutulmuş, baştan yerine getirilemeyeceği bilindiği hâlde söylenmiş olduğundan, söze karşı bir “itaatsizlik” durumu ortaya çıkmış olmaktadır. Salur Kazan’ın başka bir boyda esir edilmesinin, birincil sözlü kültür ortamında eyleme ve yasaya karşılık gelen bir gerçeklik olarak kabul gören “söz”e karşı göstermesi gereken fakat göstermediği bu özensizlikten kaynaklanıp kaynaklanmadığı (Abdulla, 2019, s. 313) da bir soru işareti olarak belirmektedir.

Kan Turalı anlatmasında Kan Turalı’nın evlilik macerasındaki bütün mücadele ve sınavları baştan aşağı stratejilerle doludur. Tırabuzan tekfurunun çok güzel ve savaşçı bir kızı vardır. Tekfurun, kızıyla evlenmek isteyenlere biri “boğa”, biri “kağan aslan” biri de “kara buğra” (deve) olmak üzere üç hayvanı yenmesi şeklinde üç nikâh şartı bulunmaktadır. Bu üç sınavı başarıyla tamamlayan Tekfur’un kızıyla evlenebilecekken sınavı başarıyla geçemeyenlerin başları kesilip burç bedenine asılmaktadır. Burçta asılmış otuz iki baştan hiçbiri kağan aslanla kara buğranın yüzünü bile görememiş, ilk aşamada, boğa boynuzuyla ölmüştür. Kanlı Koca kesik başları ve hayvanları görünce korkup ürperir ve “Varayım oğluma doğru haber vereyim. Hüneri varsa gelsin alsın, yoksa evdeki kıza razı olsun” diyerek yurduna döner. Kan Turalı “Canım baba, bana yarar kız buldun mu?” deyince “Buldum oğul, hünerin varsa” diye cevap verir. Kan Turalı; “Yelesi kara savaş atıma eyer salayım’ Kanlı kâfir eline akın çapayım, baş keseyim, kan dökeyim; kâfire kan kusturayım. Kul hizmetçi getireyim, hüner göstereyim” deyince Kanlı Koca; “Hay canım oğul, hüner dediğim o değil. O kız için üç hayvan saklamışlar. Her kim o üç hayvanı yense, o kız ona verirler, yenip öldürmese onun başını keseler, burca asalar” der. Kan Turalı; “Baba, bu sözü sen bana dememeliydin. Madem dedin, mutlaka gitmem gerek. Başıma kakınç yüzüme tokunç (aşağılama) olmasın. ‘Kadın ana, bey baba, esen kalın!’ ” der (Özçelik, 2016, s. 708).

Bu anlatmada boğa ile Kan Turalı’nın uzun uzun çarpışmalarına rağmen ne boğanın ne de Kan Turalı’nın galip gelememesi üzerine Kan Turalı’nın strateji değiştirdiği görülmektedir. Boğanın ağzı köpürüp küt küt solumaya başladığı sırada Kan Turalı; “Erenler bu dünyayı akılla çözmüşlerdir” diyerek boğanın önünden sıçrayıp, ne hüneri varsa ardından göstermeye karar verir. Tekrar adı görklü Muhammed’e salavat getirdikten sonra boğanın önünden savulur. Boğa boynuzu üzerine dinelir, Kan Turalı kuyruğundan üç kere kaldırıp boğayı yere vurur, kemiklerini kırar, üzerine basıp boğazlar, bıçakla derisini yüzüp eti meydanda bırakarak deriyi tekfurun önüne getirir (Özçelik, 2016, s. 711-712). Burada, aşama aşama devam eden, aklın ve zekânın merkezde olduğu bir savaş ve buna bağlı geliştirilen savaş stratejileri söz konusudur. Burada dikkat çeken, bilindik savaşların, mücadelelerin ve bunlarda başarılı olmanın tek başına yeterli olmadığı, başka sınavlardan geçme ve buna yönelik stratejiler geliştirerek farklı alan ve türlerde, biçimlerde başarı göstermenin de zorunluluğuna yapılan vurgudur.

Basat’ın Tepegöz’ü Öldürdüğü anlatmada ise Basat’ın attığı oklar Tepegöz’e işlemez, parçalanır. Tepegöz, Basat’ı tutup çizmesine sokarak aşçılara “bunu bana çevirin de yiyeyim” deyip uykuya yatar. Basat bıçağıyla çizmeyi yarıp çıkardıktan sonra aşçılara Tepegöz’ü nasıl öldüreceğini sorunca aşçılardan; “Bilmeyiz, ama gözünden başka yerde et yoktur” yanıtını alır. Basat, Tepegöz’ün başucuna gelerek göz kapağını kaldırıp gözünün et olduğunu görür ve “Mere kocalar, şişi ocağa koyun ısınsın” deyip ısınan şişi Tepegöz’ün gözüne sokarak gözünü çıkarır. Tepegöz haykırarak uyanır, Basat mağaraya saklanır, gelen koçlardan birisinin derisini yüzerek içine girer. Mücadeleden kurtulan Basat’a Tepegöz, yüzüğünü vererek parmağına takmasını, böylece kendisine ok ve kılıç geçmeyeceğini söyleyince Basat yüzüğü parmağına geçirir. Sonuçta Tepegöz bıçak vurduğunda Basat’ı kesemez. Tepegöz, mağarayı göstererek orada hazinesinin olduğunu söyler, Basat mağaraya girince orayı yıkıp yok eder (Özçelik, 2016, s. 731).

Bu sırada Tepegöz her seferinde Basat'a; "Oğlan kurtuldun mu?" der ve Basat da her seferinde cevap olarak; "Tanrım kurtardı" der. Tepegöz en sonunda Basat'a; "Sana ölüm yokmuş. Şu mağarayı gördün mü? Orada iki kılıç var; biri kınlı, biri kınsız. O kınsız keser benim başımı. Git getir, benim başımı kes der. Basat mağaraya geldiğinde kınsız kılıcın durmadan inip çıktığını görür. "Ben buna boş bulunup dokunmayayım" diye düşünürken kılıcını tutar, kılıç ikiye ayrılır, ağaç getirir. "Kınsız kılıç" onu da ikiye ayırır. Yayını eline alarak kılıcın asılı olduğu zinciri vurup kılıcı yere düşürür, kılıç yere gömülür. Kendi kılıcını kınına sokarak Tepegöz'ün yanına gelir. Tepegöz, gözünden aldığı yarayla çok acı çekmekte iken, Basat ve Tepegöz, uzun uzun söyleşirler (Özçelik, 2016, s. 731-735). Basat ve Tepegöz arasındaki bu mücadele esasen baştan sona kadar bir strateji ve zekâ savaşıdır. Basat, Tepegöz'ü, eti olan ve acı duyacağı tek yerinden, bir başka ifadeyle en zayıf ve öldürebileceği tek bölgesinden yaralayarak yok etmiştir.

Mitik-Stratejik Söylem Türleri Olarak Kargış, Alkış ve Övgü Sözleri

Bamsı Beyrek anlatmasında "yaşam sonlandırıcı" ve "problemlı" bir olgu şeklinde beliren Deli Karçar'ın, kardeşini istemeye gelenleri öldürdüğünü bilen "Güçlü Oğuz Beyleri", bu işi yapsa yapsa Dede Korkut'un yapacağını düşündüklerinden (olağanüstü güçleri, bilgeliği, ölümsüzlüğü vs. nedeniyle), kızı istemesi için oraya Dede Korkut'u gönderirler. Korkut Ata, "ansızın kaçma kovma olursa birisini bineyim, birisini yedeyim" diye yanına en güçlü atları alır. Nitekim Deli Karçar'ın ilk saldırısından, yanına aldığı atlardan biri yorulunca diğerine binmesiyle bir süre kendini korur. Kurtulamayacağını anladığı yerde ise mite, kutsala, sözün gücüne başvurur. Deli Karçar, Dede Korkut'u kılıçla ortadan ikiye ayıracağı sırada Korkut; "Çalar isen elin kurusun" kargışına başvurarak sihirli bir metodolojiyle, sözün gücü ve eyleme karşılık gelen yaptırımıyla mücadeleyi kendi lehine çevirir. Bunun karşısında ise Karçar "dişi deve görmemiş bin erkek deve", "hiç kırsırağa aşmamış bin aygır", "bin koyun görmemiş koç", "bin kuyruksuz kulaksız köpek" ve "bin semiz pire" getirmesini ister. Eğer getiremezse, bu sefer öldüreceğini ifade eder.

Bunların hepsini bir araya getirmek imkânsız olmasa da oldukça güçtür ve aslında bu isteklerin hepsi, bir stratejik yaklaşımın parçasıdır. Nitekim, bulup getirdiklerinde ise Dede Korkut, Deli Karçar'ın muhtemelen bir sorun daha çıkaracağını ya da tatmin olmayacağını bildiği için yeni bir strateji geliştirerek Deli Karçar'ı "Semizini al zayıfını bırak, kendin seç" söylemiyle ikna edip çıplak bir şekilde pirelerin olduğu ağla sokarak ve yine zor durumdan kurtulması için suya girmesi stratejisini harekete geçirerek Banı Çiçek ve Bamsı'nın düğününün yapılmasını sağlamıştır (Özçelik, 2016, s. 661-662). Dede Korkut, Karçar'ın iline ulaştığında, Karçar bu sırada yoldaşları ile hedefe ok atışı yapmaktadır. Yani burada savaşmasa, savaş hâlinde olmasa bile sürekli savaş hazırlığında olan kahramanlar ve onlardan oluşan bir toplumsal yapı söz konusudur. Savaş, bu toplumun ve onların yaşam düzeninin bir gerçeğidir. Buna benzer çok sayıda örnek, Dede Korkut anlatmalarında çeşitli unsurlarla mücadeleye dönük çok sayıda stratejinin varlığını göstermektedir.

Övgü ve alkış, söz konusu stratejilerden biri olarak karşımıza çıkan, dikkat çekici eylem ve söylemlerdir. *Kan Turalı* anlatmasında Kan Turalı, evleneceği kızı bulmak üzere yola çıkmak isterken buna karşı olan baba, oğlunun bu yolculukta başına kötü şeyler geleceğini düşünerek onun gitmesini engellemek adına bu yolculuğun çok zor olacağını, gitmemesi gerektiğini söylemektedir. Kan Turalı; "Bu kadicik işten korkan yiğit mi olur? Alp eri korkutmak ayıp olur" diyerek gidip at koşturacağını, her türlü zorluklara karşı kahramanca mücadele edip savaşaacağını söyleyerek anne babasının elini öpüp kırk yiğidini yanına aldıktan sonra yola çıkmaktadır (Özçelik, 2016, s. 709). Kâfirler, Kan Turalı ve beraberinde gelenleri karşılayıp ağırılar. Tekfur, konuşmasını beğendiği Kan Turalı'yı soymalarını ister. Soyunup keten bezini beline saran Kan Turalı alp meydanına gelir, peçesini açar. Tekfurun kızı, Kan Turalı'yı çok beğenir ve "keşke babam beni bu yiğide

verse, böylesi yiğidin hayvanlar elinde ölmesi yazık olur” der. Bu arada demir zincirle boğayı meydana getirirler. Boğa diz çöküp boynuzuyla mermer taşı peynir gibi ufaltır. Kâfirler; “Şimdi yiğidi atar yıkar, serer parçalar. Yıkılsın Oğuz illeri! Kırk yiğit bir bey oğluya bir kızdan ötürü ölmek nasıl olur” deyince kırk yiğitler ağlaşmaya başlar. Kan Turalı ise “...Ne ağlaşırsınız, kolca kopuzumu getirip beni övün” diyerek mücadele öncesinde övülmek ister. Yiğitler onu şu sözlerle över:

“Sultanım Kan Turalı! Davranıp yerinden kalkmadın mı? Yelesi kara savaş atına binmedin mi? Arku Beli, Ala Dağı avlayıp kuşlayıp aşmadın mı? Babanın beylik çadırı kapısında hizmetçiler inek sağır görmedin mi? Boğa boğa dedikleri kara inek buzağısı değil midir? Alp erenler düşmanından korkar mı olur? Sarı Tonlu Selcan Hatun köşkten bakar, kime baksa aşk ateşiyle yakar, Kan Turalı! Sarı Tonlu kız aşkına hu!” (Özçelik, 2016, s. 711)

Tekfur, Kan Turalı'nın zekâsının ve stratejilerinin yeterliliğine ikna olarak kızı vermelerini emreder ancak tekfurun kardeşinin oğlu “Hayvanların reisi aslandır. Onunla da savaşsın kızı ondan sonra verelim” der. Aslanı çıkarıp meydana getirirler, aslan kükrer ve meydana ne kadar at varsa hepsi korkudan kan işer. Yiğitleri aslanı görünce Kan Turalı için ağlaşmaya başlarlar ancak Kan Turalı Mere a! Kolca kopuzumu ele alın, beni övün. Sarı Tonlu kız aşkına bir aslandan döneyim mi? diyerek yiğitlerinden tekrar kendisini övmelerini ister. Yiğitleri; “Sultanım Kan Turalı! Akça sazlar içinde sarı gönler görüp taylorı basan, boğazının damarını kesip kanını emen, kara polat uz kılıçtan dönmeyen, akça tozlu katı yaydan darsımayan, ak yelekli delici oktan çekinmeyen, canavarlar önderi kağan aslan denilen ala köpek itine kendisini dalatır mı? Alp yiğitler savaş günü düşmandan korkar mı” sözleriyle övdükten sonra Kan Turalı “Mere kâfir, aslanını bırakıver, gelsin” der. Aslanı bırakırlar, aslanla mücadele ederek yener ve tekfurun önüne getirir. Tekfur yine kızını vermelerini ister ama kardeşinin oğlu “Hayvanların çavuşu devedir. Onunla da savaşsın, ondan sonra kızı verelim” deyince tekfur devenin ağzının yedi yerden bağlanmasını ister fakat kıskanç kâfirler tekfurun sözünü dinlemeyerek devenin ağzını bağlamazlar, yularını sıyırıp salıverirler (Özçelik, 2016, s. 712-713).

Kan Turalı fırlayıp devenin koltuğundan girip çıkar ama yorgun düşüp kayar. Altı cellat ensesine geldiğinde ise kırk yiğit tekrar onu şu sözleriyle övmeye başlar:

“Kalkıp Kan Turalı, yerinden doğruldun, Yelesi kara savaş atına bütün bindin, Ela gözlü yiğitlerini yanına aldın, Arku Beli, Ala Dağı gece aştın, Akıntılı görklü suyu dilip geçtin, Kanlı kâfir eline gece girdin, Kara boğa geldiğinde haşat ettin, Kağan aslan geldiğinde belini büktün, Kara deve geldiğinde ne yavaşladın? Kara kara dağlardan haber aşar, kanlı kanlı sulardan haber geçer, güçlü Oğuz iline haber varır. Kanlı Koca oğlu Kan Turalı ne yapmış? derler. Kara boğa geldiğinde zorlanmamış, kağan aslan geldiğinde belini bükmüş, kara deve geldiğinde neden yavaşlamış? derler. Büyük küçük kalmayıp söz edinir, karı koca kalmayıp dedikodu edinir. Ak sakallı baban üzülür, yaşlı anan kanlı yaş döker. Hanım, kalkıp yerinden doğrulmazsan, altı cellat ensende yalın kılıç tutar, hemencecik görklü başını keser, Aşağıdan yukarı bakmaz mısın? Karşına ala kaz geldi, şahinini atmaz mısın? Sarı Tonlu Selcan Hatun işaret eder, görmez misin sana? Deve burnundan perişan olur, bilmez misin? Sarı Tonlu Selcan Hatun köşkten bakar a! Kime baksa aşk ateşiyle yakar. Sarı Tonlu kız aşkına bir hu!” (Özçelik, 2016, s. 714)

Bu sözleri duyan Kan Turalı ayağa kalkıp düşünür fakat savaşacak gücü hâlen kendinde bulamayıp kırk yiğitten kendisini biraz daha övmelerini ister. Kırk yiğit bu sefer onu; “Kapkayalar başında yuva tutan, Kadir ulu Tanrı'ya yakın uçan, mancılığı ağır taştan

gızıldayıp hızla inen, arı gölün ördeğini şakıyıp alan, koca dağ keçisini dıp dıp yürürken tutup alan, karıncığı acıksa kalkıp uçan, cümle kuşlar sultanı ala kartal; kanadıyla saksığana kendisini yakalattır mı? Alp yiğitler savaş günü düşmanından korkar mı?" (Özçelik, 2016, s. 715) sözleriyle överler.

Bu övgü sözleriyle kendisini, kahramanlıklarını hatırlayarak toparlanan Kan Turalı bir tekme ile deveyi bağırır ve ikinci tekmesiyle deveyi yıkar. Deveyi boğazlayarak öldürür ve "Akıncıların tirkeş bağı, üzengisi kayışı kopunca dikmeğe lazım olur" diyerek arkasından iki kayış çıkarıp tekfurun önüne bırakır. Tekfur; "Vallahi bu yiğidi gözüm gördü, gönlüm sevdi" diyerek kızını Kan Turalı'ya verir (Özçelik, 2016, s. 715). Anlatmanın devamında ise tekfurun kızını Kan Turalı'yla göndermekten pişman olması ve arkalarından birlik göndermesi dikkat çekicidir. Bu kapsamda Kan Turalı tüm mücadeleleri kazanarak sevgilisini alıp iline dönerken düşmanın pişman olması, sözünden dönmesi, askerî bir hile ile arkasından ordu göndermesi söz konusudur (Abdulla, 2019, s. 96). Burada dikkat çekici bir savaş stratejisi olarak Kan Turalı'nın yiğitleri tarafından övülmeyi isteyerek cesaretini toplamaya çalışması, yiğitler tarafından çocukluk anılarına götürülerek bütün yaşamının ve kahramanlıklarının hatırlatılması söz konusudur.

Görüldüğü gibi *Kan Turalı* anlatması esasen baştan sona savaş stratejilerinin merkezde bulunduğu bir yapıya sahiptir. Devenin ağzının bağlanmaması ile gerçekleştirilen hile, Kan Turalı'nın yorulması, kırk yiğidin övgüleri, olası bir yenilgiyi önleme amaçlı uygulanan bir strateji olarak bu övgülerde Kan Turalı'nın başarısızlığının aynı zamanda Oğuzların itibarının zarar göreceğinin hatırlatılması söz konusudur. Sözün gücü, Tanrısallığı, kaosu kozmosa dönüştürücü etkisi, Oğuz erlerinin övgü ve alkış sözleri aracılığıyla hatırlanmakta, toplumu temsil eden bir yiğidi içinde bulunduğu zor zamanlarda kendisine getirmek, gücünü, cesaretini toplayarak tekrar savaşmasını ve kazanmasını sağlamak işleviyle kullanılmaktadır. Geçmişini, kahramanlıklarını, ilini, töresini, ailesini hatırlatmak suretiyle kahramanı savaşa odaklaması bakımından övgü, övme yoluyla olağanüstü biçimde savaşarak veya olağanüstü güç yardımıyla savaş kazanma yöntemi, Dede Korkut'ta özel bir savaş stratejisi olarak dikkat çekmektedir.

Yine, *Kazılık Koca Oğlu Yegenek* anlatmasında da en kahraman Oğuz beyleri düşmanı alt edemeyip, yirmi dört sancak beyi tekfurun elinde perişan olurken Kazılık Koca oğlu Yegenek Yaradan'ı uzunca överek; "Birliğine sığındım, sahibim Kadir Tanrı, medet senden! Kara giysili kâfire at sürerim, işimi sen onar!" diyerek at sürüp başarıya ulaşır (Özçelik, 2016, s. 725). Burada savaş stratejisi olarak dua ve övgü sözleri, her biri sayısız epiteye sahip 24 kahraman Oğuz sancak beyinin kâfire yenilmek üzere bulunduğu bir bağlamda devreye girmekte, "taze delikanlı" hem babasını kurtarmanın azmi hem de övgüsünün neticesinde, Yaradan'ın inayetiyle düşmanı kırıp onlara galip gelebilmektedir.

Savaş Stratejisi Olarak Uyku, Uykudan Uyanma ve Uyandır(ıl)ma

Oğuznameler içinde başta Kan Turalı anlatması olmak üzere pek çok anlatmada dikkat çeken bir diğer stratejik unsur ise uykudur. Özellikle epik anlatmaların genelinde olduğu gibi uyku, değiştirip dönüştürücü ve çeşitli durumlara geçiş sağlayıcı bir metafor, motif olarak Dede Korkut'ta da yoğun olarak karşımıza çıkmaktadır (Temur, 2018). Çatışma alanında, savaş meydanında uykuya dalma, uyku sonrası esir düşme gibi çeşitli durumların anlatmada bir yandan değiştirici ve dönüştürücü bir etkiye sahip olurken diğer yandan da Oğuzların "Oğuz uykusu"nun (Kaya, 2016) kendine özgü nitelikleriyle dikkat çektiği görülür. Bu anlamda anlatmalarda Oğuzların başına olumsuz anlamda her ne geliyorsa uykularında veya uykularından geldiği Kan Turalı anlatmasında; "O zamanda Oğuz yiğitlerine ne bela gelse uykudan gelirdi" şeklinde ifadesini bulmaktadır. Nitekim Kan Turalı, büyük bir mücadele sonucunda, stratejik başarıyla evleneceği kızı alıp dönerken güzel bir yere otağını kondurup burada yer içer, eğlenir ve sonrasında uykusu

gelince uyur. Tam bu sırada kız; “Benim sevenlerim çoktur. Birden akın edip, gelip, yiğidimi tutup öldürmesinler, akça yüzlü ben gelini tutup atamın anamın evine götürmesinler” (Özçelik, 2016, s. 715) diyerek Kan Turalı uyurken onun atına zırh giydirip kendi de zırh giyinip mızrağını eline alarak yüksek bir yere çıkararak etrafı gözetlemeye başlar. Böylece, Kan Turalı'nın uykuya dalarak yaptığı stratejik hatayı yeni bir strateji ile örterek, birazdan baskına gelen altı yüz kişilik birliğe karşı teyakkuz hâlinde bekler. Burada, stratejik olarak büyük bir hata yapan, “uyuyan bir yiğidin”, yine stratejik olarak uyanık kalan ve savaş hazırlığı yapan bir kadın kahraman tarafından “uyandırılması”, kurtarılması söz konusudur.

Nitekim, tekfur kızını Kan Turalı ile gönderdiği için pişman olur ve zırhlı, kara giysili, kılıçlı, altı yüz kâfir seçer. Bu ordu hızlıca at sürerek Kan Turalı ve Selcan Hatun'un beğenip çadır diktiği yere ulaşırlar. Selcan Hatun uyanık ve hazırlıklı olduğu için geldiklerini görür ve hemen Kan Turalı'ya; “Gafil olma, kara başımı kaldır yiğit! Kara çekik görklü gözünü aç yiğit! Bileklerinden ak ellerin bağlanmadan, Ak alnın kara yere tepilmeden, ansızın görklü başın kesilmeden, alca kanın yeryüzüne dökülmeden; düşman yetişti, düşman geldi, n'oldu sana, ne yatarsın? Kalk yiğit!” ve; “Yiğidim, üzerine düşman geldi. Uyandırmak benden, savaşım hüner göstermek senden” (Özçelik, 2016, s. 716) sözleriyle biten uyarısıyla haber verir. Böylece, savaşın kendi lehlerine dönüşündeki kırılma noktasının en önemli stratejik hamlesini gerçekleştirmiş olur.

Yine, uyku motifinin çok belirgin olduğu *Öşün Koca Oğlu Segrek* anlatmasında, kardeşi Egrek'i esaretten kurtarmak üzere yola çıkan Segrek uykuya dalar. Segrek'in bindiği aygır, düşmanların geldiğini duyar ve yuları çekerek Segrek'i uyandırır. Segrek uykusundan uyanıp kâfiri kılıçtan geçirir, kaleye tıkar ancak uykusunu yenemeyip yine atının yularını bileğine geçirerek yerine gidip yeniden uyur. Kâfir bu sefer yüz kişi saldırır, at yine Segrek'i uyandırır. Segrek kâfirleri kılıçtan geçirip kaleye tıkar ama yine atının yularını bileğine geçirir, uykusuna yenilip dönüp yine uyur. At, Segrek'in bileğinden boşanıp kaçar. Tekfur bu sefer üç yüz kişi ile saldırılarını ister ama askerler “Segrek kökümüzü keser” diyerek korkup saldırmak istemez. Tekfur; “Dinsizin hakkından imansız gelir” diyerek Egrek'i Segrek'in üzerine göndermek için bir tuzak planı hazırlar. “Egrek, tekfur sana himmet etti. Şurda bir deli yiğit yolcunun yolakçının, çobanın çoluğun ekmeğini alır. Tut o deliyi öldür, seni bırakıverelim, çek git” tuzak sözlerine karşılık Egrek; “Peki, olur” der (Özçelik, 2016, s. 752).

Kâfirler Egrek'i zindandan çıkarıp saçını sakalını keserler. Bir at, bir kılıç ile üç yüz kâfiri yoldaşlığına vererek Segrek'in yanına gönderirler. Egrek; “gelin birlikte gidelim, tutalım” deyince kâfirler; “Tekfurdan sana buyruk oldu, sen var” derler. Egrek; “şimdi ben gideyim, elini ayağını bağlayayım, sonra siz gelesiniz” deyip Segrek'in uyuduğu yere varır. Egrek'in Segrek'i gördüğündeki sözleri; “Baktı gördü ki ayın on dördüne benzer bir güzel ela gözlü genç yiğit burçak burçak terlemiş uyur. Gelenden gidenden haberi yok. Dolandı, başı ucuna geldi baktı ki belinde kopuzu var, çıkarıp eline aldı” (Özçelik, 2016, s. 752-753) şeklindedir. Görüldüğü gibi burada da yine düşmana değil uykusuna yenilen bir Oğuz yiğidi vardır ve düşman da ona yeni stratejik hamlelerle yanaşarak yenmeye çalışmaktadır. Uykudan uyanmakta zorlanan fakat gücüyle düşmanı yenen, yeni stratejilerle kardeşiyle savaştırılmak istenilen bir yiğidin gidip bulunduğu kardeşinin de uykuda olduğunu gördüğü bir durum söz konusudur. Oğuz miti burada kopuzu, kopuzla söylenen sözleri, kardeşin kardeşi öldürmesini engelleyici, daha açık ifadeyle Oğuz'u derin uykusundan uyandırıcı bir olgu, sihirli bir araç, stratejik bir unsur olarak devreye sokmaktadır. Bu doğrultuda Egrek, kopuzu eline alıp kardeşine şunları söylemektedir:

“Davranıp yerinden kalkan yiğit! Yelesi kara, savaş atını butun binen yiğit! Arku Beli Ala Dağdan gece aşan yiğit! Akıntılı görklü suyu dilip geçen yiğit! Gurbete gelen yatar mı olur? Benim gibi bileklerinden ak

ellerini bağlatıp domuz ahırında yatar mı olur? Ak sakallı babasını, ak saçlı anasını ağlatıp sızlatır mı olur? Ne yatarsın yiğit? Gafil olma, görklü başını kaldır yiğit! Ela gözünü aç yiğit! Kadir Allah'ın verdiği tatlı canı uyku almış yiğit! Bileğinden kollarını bağlatma! Ak sakallı babanı, yaşlı ananı ağlatma! Ne yiğitsin, güçlü Oğuz ilinden gelen yiğit? Yaradan hakkı için kalk! Dört yanını kâfir sardı, belli bil!" (Özçelik, 2016, s. 753)

Kardeşinin bu sözleriyle sıçrayıp kalkan Segrek, kılıcının kabzasına yapışır. Egrek'e saldırıcağken elinde kopuzu görerek "Mere kâfir, Dedem Korkut'un kopuzu hürmetine vurmam. Eğer elinde kopuz olmasaydı, ağamın başı için seni ikiye bölerdim!" (Özçelik, 2016, s. 753-754) der. Segrek, abisinin elinden kopuzu çekip alarak; "Şafak vakti yerimden kalktığım kardaş için. Ap ak atlar koşturmuşum kardaş için. Kalenizde tutsak var mıdır, kâfir? söyle bana! Kara başım kurban olsun kâfir sana!" deyince ağabeyi Egrek; "Ağzın için öleyim kardaş! Dilin için öleyim kardaş! Kalarda koparda yerini sorar olsam yiğit, ne yerdir (Yiğit sen nerelisin?). Karanlık gecede yol şaşırırsan ümidin nedir? Büyük bayrak taşıyan hanınız kim? Savaş günü önden at koşturan alpiniz kim? Yiğit, senin baban kim? Alp er, erden adını saklamak ayıp olur. Adın nedir yiğit, beşikte bırakıp gittiğim kardeşçğim misin?" (Özçelik, 2016, s. 755) deyince Segrek ağabeyine; "Yaşadığım yer, gün ortası. Karanlık gece içinde yol şaşırısam ümidim Allah. Büyük bayrak taşıyan hanımız Bayındır Han. Savaş günü at koşturan alpimiz Salur Kazan. Babamın adını sorarsan, Öşün Koca. Benim adımı sorarsan Segrek. Kardaşım varmış, adı Egrek, beşikte bırakıp gittiğin kardeşinim" diye cevap verir. Kardeş olduklarını anlayan Egrek ve Segrek birlikte kâfirin üzerine yürüyerek düşmanlarını kılıçtan geçirip kaleye dökerler (Özçelik, 2016, s. 756).

Yine, *Salur Kazan'ın tutsak olduğu* anlatmada Kazan'ın tutsak olması da uykusu yüzündendir. Tırabuzan tekfuru, beylerbeyi Han Kazan'a bir şahin göndermiştir. Kazan, şahinlerle ava çıkar, avda Kazan şahini kazları avlaması için havalandırır ama şahin Tomanın Kalesi'ne iner, geri dönmez. Kazan üzülp şahinin ardına düşer, dere tepe aşır kâfir eline gelir ve Kazan'ın kara gözünü uyku basar. Beyler "dönelim" der ama Kazan "biraz daha ileri gidelim" der. Bir kale görür ve "beyler gelin yatalım" der. "Kazan'ı küçücek ölüm tuttu, uyudu. Meğer hanım, Oğuz beyleri yedi gün uyurdu, onun için küçücek ölüm derlerdi" (Özçelik, 2016, s. 757) şeklinde aktarılan bu kısımda casus tekfura; "Bir bölük atlı geldi, içinden beyleri yattı uyudu" diye haber gönderir. Tekfur adam gönderip bunların Oğuz erenlerinden olduğunu anlayınca askerlerini üzerlerine gönderir. Kazan'ın beyleri düşmanın geldiğini görürler ve kâfirle cenk ederler. Kâfirler Kazan'ın yirmi beş beyini şehit edip Kazan'ın üzerine üşüşüp uykusunda tutup elini ayağını sıkı bağlayıp bir arabaya yükleyip urganla çeker. Yolda Kazan araba gıcirtısından uyanıp elindeki urganları kopartarak arabanın üzerine oturur, elini eline çalır kas kas güler (Özçelik, 2016, s. 757). Uykunun esarete ve yenilgiye yol açan başlıca unsurlardan biri olduğuna işaret eden bu ve benzeri örneklerle Oğuz uykusu, savaş stratejileri bağlamında önemli bir motiftir ve konu bu çerçevede daha derinlikli çalışmalara konu edilebilecek niteliktedir.

Savaş Stratejilerini Şekillendirici Bir Eylem Olarak Esaret

Oğuznamelerde savaşla ilgili bir diğer unsur esarettir ve anlatmalarda en önemli başlıklardan biridir. Beylerin esir alınması ve kurtarılması anlatmaların en önemli kurgu unsurlarındandır. *Dirse Han Oğlu Boğaç Han* anlatmasında Dirse Han esir edilir. *Salur Kazan* anlatmasında da esaret ön plandadır. Bamsı Beyrek gerdek gecesi naibi sayesinde ölümden kurtulur ama esir alınır, on altı yıl esir kalır. Kazan ve oğlu Oruz'un anlatması bütünüyle tutsaklık üzerine kurgulanmıştır. Bu bakımdan Dede Korkut anlatmalarında babaların oğullarını, oğulların babalarını ve kardeşlerini, yiğitlerin birbirlerini düşman esaretinden kurtarmaları en temel aksiyonlardandır (Abdulla, 2019, s. 141-142). Bu esaretlerde ve esareten kurtarma/kurtulma süreçlerinde ise sürekli bir strateji geliştirme söz konusu edilir. Bu bakımdan tutsaklık ve kurtulma/kurtarma, Oğuzları savaşa ve

mücadeleye motive eden, kendilerini koruma içgüdüsünü canlı tutan stratejik hususlardan biri olarak anlatmalarda sürekli ön plana çıkartılır.

Oruz'un tutsak olduğu anlatmada henüz hiç savaşmamış olmasına karşın babasının savaştığını bir tepeden bir müddet izledikten sonra dayanamayan Oruz kendisini savaşın ortasına atarak gösterdiği mücadele sonrasında düşmana esir düşer (Özçelik, 2016, s. 686). Oğuz destanlarında birey ve anlatı kurgusu üzerindeki en büyük dönüştürücülerden biri, kahramanların düşman eline geçmesidir. Örneğin Dirse Han, kırk namerdinin yalan ve iftiralarına kanınca, en büyük cezayı almakta, boynuna ilmik geçirilip sürüklene sürüklene kâfir illerine esir götürülen bir beyin ümitsizliğinde iken, oğlu tarafından esaretten kurtarılmaktadır. Kazılık Koca tam on altı yıl hisarda tutsak olur.

Salur Kazan'ın tutsak olduğu anlatmada tekfurun hanımı Kazan'ın nasıl biri olduğunu merak eder ve "varayım Kazan'ı göreyim nasıl biridir, bunca adamlara darb vururmuş" diyerek bir gün zindancıya kapıyı açtırıp Kazan'la konuşur. "Kazan Beg nasıldır hâlin? Hayatın yer altında mı hoştur yoksa yeryüzünde mi hoştur? Hem şimdi ne yersin, ne içersin ve neye binersin?" diye sorunca Kazan; "Ölülerine aş verdiği vakit ellerinden alırım; hem ölülerinizin güçlüsüne binerim, güçsüzlerini yedekte tutarım" diye cevap verir. Tekfurun hanımı; "Dinin için Kazan Beg! Yedi yaşında bir kızcağızım öldü, lütfen ona binme!" deyince Kazan; "Ölülerinizde ondan güçlüsü yoktur, hep ona binerim" diye cevap verir. Tekfurun karısı; "Vay, senin elinden ne yeryüzünde dirimiz ve ne yeraltında ölümüz kurtulmuş" diyerek kocasına gelip; "Kerem eyle, o zalimi kuyudan çıkar. Kızcağızın belini üzer a! Yeraltında kızcağızıma binermiş, kalan ölülerimizi toplarmış hem ölülerimiz için verdiğimiz yemeği ellerinden çekip alıp yermiş. Onun elinden ne ölümüz ne dirimiz kurtulmuş. Dinin aşkına o eri kuyudan çıkar" deyince tekfur, Kazan'ın kuyudan çıkarılması emrini verir. Kazan kuyudan çıkartılır ve "And iç ki bizim elimize düşmanlığa gelmeyesin. Hem bizi öv Oğuz'u aşağıla, seni bırakıverelim, çek git" deyince Kazan; "Ben yeryüzünde adam övmem. Bir adam getirin bineyim, sizi öveyim" (Özçelik, 2016, s. 758) diye cevap verir.

Burada Kazan'ın esaretten kurtulma sürecinde geliştirdiği son derece dikkat çekici bir strateji söz konusudur. Kazan, getirilen adamı öldürdükten sonra üstüne çıkıp; "Kopuzumu getirin sizi öveyim." diyerek uzun uzun kendi geçmişinden bahsederek şunları söyler:

"On bin erden düşman gördümise oyunum, dedim. Yirmi bin er düşman gördümise kaçmadım. Otuz bin erden düşman gördümise ottan saydım. Kırk bin er düşman gördümise yan yan baktım. Elli bin er düşman gördümise teslim olmadım. Altmış bin düşman er gördümise alışmadım. Seksen bin er düşman gördümise ürpermedim. Doksan bin er düşman gördümise zırh giymedim. Yüz bin er düşman gördümise yüzümü dönmedim. Yüzü dönmez kılıcımı ele aldım. Muhammed'in dini aşkına kılıç vurdum, ak meydanda yumru başı top gibi kestim. O zaman da "erim, beyim!" diye övünmedim. Övünen erleri hoş görmedim. Eline girmiş iken mere kâfir öldür beni, yitir beni! Kara kılıcını vur boynuma, kes başımı. Kılıcından saparım yok, kendi aslım, kendi köküm aşağılamam yok. Oğuz erenleri dururken seni övmem yok." (Özçelik, 2016, s. 759)

Kazan'ın bu doğrultudaki şu sözleri de dikkat çekicidir:

"...kılavuzsuz yol başaran Kazan er idim. Yedi başlı ejderhaya yetişip vardım, heybetinden sol gözüm yaşardı. 'Hey gözüm, namert gözüm, kötü gözüm! Bir yilandan ne var ki korktun' dedim. Orda dahi 'Erim, beyim!' diye övünmedim. Övünen erenleri hoş görmedim. Altı defa Oğuz vardı, alamadı o kaleyi. Altı baş erle ben Kazan vardım, altı güne bırakmadım,

onu aldım. Kilisesini yıkıp yerine mescit yaptım, ezan okuttum. Kızını, gelinini ak göğsümde oynattım, beylerini kul ettim. O zaman da 'Erim, beyim!' diye övünmedim. Övünen erenleri hoş görmedim. Kilisesini yıktım, mescit yaptım; altını gümüşü yağmalattım. Kendi aslım kendi köküm aşağılatmam yok. Oğuz erenleri dururken seni övmem yok...Ak Kaya'nın kaplanının erkeğinde bir köküm var, Alaca renkli tüylü koyununu gezdirmeyecek. Ak Saz'ın aslanının erkeğinde bir köküm var, Alaca kısraklarını yaşatmayacak. Boz kurt yavrusu erkeğinde bir köküm var, Alaca renkli tüylü koyununu gezdirmeyecek. Ak sungur kuşu erkeğinde bir köküm var, ala ördek, kara kazını uçurmayacak. Güçlü Oğuz elinde bir oğlum var, Oruz adlı, bir kardışım var, Kara Göne adlı, yeniden doğanımı yaşatmayacaklar. İt gibi hav hav eden çirkin huylu, küçücek domuz şölenli, bir torba saman döşekli, yarım kerpiç yastıklı, yonma ağaç Tanrılı köpreğim kâfir! Oğuz erenleri dururken seni övmem yok. İşte öldürürsen mere kâfir öldür beni; Öldürmezsen, Kadir Allah izin verse öldüreyim kâfir seni." (Özçelik, 2016, s. 760-762)

Görüldüğü gibi bu anlatmada da yaptıklarını hatırlatarak düşmana karşı psikolojik üstünlük kuran, gayrinizami harp yöntemlerini uygulayan bir beyin bu sözlerle başvurduğu, bütünüyle bir savaş stratejisi söylemi dikkat çekicidir. Kazan kendi obasını, erenlerini, oğlunu, dinini, töresini övüp düşmanının töresini, inançlarını, yurdunu aşağılayan bu söylemiyle kâfirleri stratejik hataya zorlamaktadır. Nitekim kâfirler, "Bu bizi övmedi, gelin bunu öldürelim" derler ama sonra "Bunun oğlu var, kardeşi var, bunu öldürmek olmaz" (Özçelik, 2016, s. 762) diyerek Kazan'ı domuz damına hapse atarlar. Kazan'ın Oğuz erenlerinin gücünden, yiğitliğinden bahsetmesi düşmanlarında, eğer Kazan'ı öldürürlerse başlarının daha büyük belaya gireceğine dair bir etki uyandırmış, düşmanlarının Kazan'ı öldürmekten korkup vazgeçmesine yol açmıştır. Burada da dikkat çekici psikolojik bir harp yöntemi, zekâ ile kurgulanmış stratejik bir kurtuluş süreci söz konusudur.

Kazan yeniden hapse atıldıktan sonra, anlatmanın ikinci aşamasında da bütünüyle stratejik hamlelerle ilerleyen psikolojik bir harp akışı görülür. Oğuz beyleri yol üstünde "kâfirin Ayasofyası"na gelirler, burası gayet sarp bir kilisedir, burada kâfirin keşişi vardır. Oğuz beyleri attan inip tüccar giysisi giyip tüccar kılığında katır deve çekip gelirler. Kâfirler bakıp gelenlerin tacire benzemediğini düşünüp kaçarlar. Kaleye girip kapılarını kapatırlar, gelenlere "kimsiniz" diye sorduklarında "tüccarlarız" cevabını alırlar. Kâfirler; "yalan söylersiniz" diyerek Oğuz beylerini taşa tutarlar. Tekfurun sığır çobanı kalenin alındığını görüp tekfura haber verir. Tekfur beylerini toplayıp "bunlara ne iyilik yapalım" diyerek ne yapacaklarını konuşurlar. Beyler; "bunun çaresi odur ki Kazan'ı çıkaralım, onlarla savaştıralım" diyerek Kazan'ı çıkarıp tekfurun önüne getirirler. Tekfur; "Kazan Beg, üzerimize düşman geldi. Bu düşmanı üzerimizden uzaklaştırırsan seni bırakiverelim, hem haraç ödeyelim, sen de ant iç ki bizimle düşmanlığa gelmeyesin" derler. Kazan; "Vallah billah, doğru yolu görürken eğri yoldan gelmeyelim" deyince kâfirler "Kazan iyi ant içti" deyip sevinirler. Tekfur askerini toplayıp meydana gelir, çadır diktirir, kâfirin askeri Kazan'ın üzerine yığılır. Kazan'a zırh getirip, kılıç, mızrak, gürz ve diğer savaş aletlerini giydirip donatırlar. Savaş meydanında Oğuz erleriyle Kazan savaşırken oğlunu tanır ve Kazan ile oğlu bu sefer kılıç-kalkanla savaşarak düşmanı birlikte kırarlar (Özçelik, 2016, s. 763-766). Böylece, anlatma boyunca gereken stratejik hamleler sonucunda esaretten kurtuluş ve başarı söz konusu olmaktadır.

Savaş Stratejisi Olarak Askerî Casusluk

Oğuznamelerde dikkat çeken bir diğer stratejik husus ise askerî casusluktur. Anlatmaların pek çoğunda askerî casuslukla ilgili unsurlara rastlamak mümkündür. *Salur Kazan'ın Evinin Yağmalandığı Boy*'da, "kâfirün casusu casusladı" ifadesindeki "casus" ve

“casuslamak” sözcükleri de askerî birer terim olarak değerlendirilebilir. Kâfirlerin casusları vardır ve sürekli Oğuz beylerini gözleyerek onları casuslamaktadır. Kazan ve oğlu Oruz ava çıktıklarında av avlayıp kuş kuşladıktan, sığın geyik yıktıktan sonra gök alan güzel çimene çadır dikerek birkaç gün beyler ile yiyip içmeye başlar. Tam bu sırada Baş Açık Tatyân Kalesi’nden, Aksaka Kalesi’nden kâfir casusları beylerin bu hâllerini görerek tekfura; “Hay, ne oturursun? İtini ulutmayan, kedinin miyavlatmayan alplar başı Kazan oğlancık ile bitkin düşmüş yatıyorlar” demesiyle on altı bin kara giysili kâfir ata binip Kazan’ın üzerine at koşturup baskın yaparlar (Özçelik, 2016, s. 82-83; 638; 682-683).

Burada, “Sü uyur düşman uyumaz” söylemince, uykusunda ya da gafletinde basılan bir Oğuz toplumu söz konusudur ve anlatmalarda sıklıkla düşmana karşı hazırlıksız yakalanma söz konusudur. Burada yine ilginç olan, Kazan’ın anlatma başında toy kurdurtup eğlence yaptırırken, ağlayarak oğlunun kahramanlık göstermediğini söylemesi ve oğlunun da babasının kendisine kahramanlık öğretmediği şeklindeki cevabın Kazan’ı keyiflendirmesidir. Kazan tam bu sırada; “Beyler! Siz yiyiniz içiniz, sohbetinizi dağıtmayınız. Ben bu oğlanı alayım, ava gideyim” sözleriyle, beylere danışmadan, anlık aldığı bir kararla harekete geçer. Aynı durum, Kazan’ın evinin yağmalanmasıyla sonuçlanan süreçte de benzer biçimde yaşanmış olduğundan, burada bilinçsiz bir şekilde alınan, “Kalın Oğuz Beyleri”nin bütününe onayı olmadan başlayan bir av yolculuğu, yine düşman akınına yol açmıştır. Sürekli ikaz hâlinde bulunması gereken ve attığı, atacağı her adımda, alacağı her kararda düşmanlarına karşı stratejik davranması gerektiği hâlde bir an buna dikkat etmediğinde Oğuz toplumunun mevcut düzeni birden düzensizliğe evrilmektedir. Mit, bu bakımdan tüm Oğuz toplumunu, devletini, milletini, anlatmalardaki olay ve olgular, eylemler ve söylemler aracılığıyla uyarmakta, stratejik anlamda güçlü bir hazır bulunuşluğa, topyekun teyakkuza çağırılmaktadır.

Bununla birlikte Oğuz beyleri de kendilerinin ya da eşlerinin, kahramanlarının dikkatleriyle belalardan kurtulmakta, Oğuz uç boylarının ve alanlarının güvenliği beylerin özel dikkatleriyle sağlanmaktadır. *Begil Oğlu Emrenün Boyı*’nda bu durumla ilgili ayrıntılar belirgindir. Yine aynı anlatmada, babasının ayağı kırıldığı için düşman üstüne tek başına gitmek zorunda kalınca oğlanı zırhıyla, atıyla, tıpkı Begil gibi donatırlar ve oğlan üç yüz yiğidi yanına alıp savaş meydanına gider. Kâfirler “Bu at Begil’indir, biz kaçarız” derler ve tekfur “Mere iyice bakın! Bu gelen Begil ise sizden önce ben kaçarım” der. Gözcü gözler ve tekfur; “At, silah ve miğfer Begil’in, Begil içinde değil” der. Tekfur; “Yüz adam ayrılın, gürültü yapın, oğlanı korkutun! Oğlan kuş yürekli olur, meydanı bırakır kaçar” der (Özçelik, 2016, s. 742). Karşılıklı savaş stratejilerinin daha başlangıçtan belirdiği bu anlatmanın devamında kâfirler oğlana şunları söyler:

“Oğlan oğlan, ay oğlan! Haramzade oğlan! Altında al aygırı zayıf oğlan! Elindeki mızrağı kırık oğlan! Ak tozlu yayı gevşek oğlan! Okluğunda doksan oku ince oğlan! Yanındaki yoldaşları çıplak oğlan! Kara gözleri zayıf oğlan! Söğli melik sana çok öfkelenmiş; ‘Meydandaki şu oğlanı tutun, bileklerinden ak ellerini bağlayın, hemencecik görklü başını kesin, alca kanını yeryüzüne dökün!’ dedi. Ak sakallı babanı ağlatma! Ak saçlı ananı sızlatma! Yalnız yiğit alp olmaz, yavşan otu dibi berk olmaz. Belası gelmiş kavat oğlu kavat! Geri dön buradan!” der (Özçelik, 2016, s. 743).

Begil ise şöyle cevap verir:

“Saçma sapan konuşma, mere itim kâfir! Altımdaki al aygırımı ne beğenmezsin? Seni gördü oynar. Omzumdaki demir zırhım omzumu kısar. Kara polat uz kılıcım kınını doğrar. Kargı dalı mızrağımı ne beğenmezsin? Göğsünü delip göğe parlar. Akça tozlu katı yayım inim inim inler. Sadağımdaki okum kabını deler. Yanımdaki yiğitlerim savaş

ister. Alp ere korku vermek ayıp olur. Beri gel mere kâfir, boy ölçüşelim.”
(Özçelik, 2016, s. 743-744)

Görüldüğü gibi söyleşmelerde karşılıklı savaş stratejileri ve psikolojik harp yöntemlerinin odağında psikolojik bir yıpratma isteği ile stratejik bir moral bozma, psikolojik üstünlük kurma, yenilgi hissi verme isteği belirgindir. Begil, düşmana verdiği cevaplarla, geliştirdiği stratejiyle psikolojik üstünlüğü eline alır, korkmadığını bildirerek hem kendini hem de yanındakileri savaşa iyice hazırlar. İyice yorulup gücü tükenince Allah’a yalvarır ve yardım ister. Kâfir; “oğlan, yenilince tanrına mı yalvarırsın? Senin bir tanrın varsa benim yetmiş iki puthanem var” deyince oğlan; “Ya asi melun! Sen putlarına yalvarırsın, ben âlemleri yoktan var eden Allah’ıma sığındım” (Özçelik, 2016, s. 745) deyince Hak Te’âlâ Cebraîl’e, Begil’e kırk savaşçı kuvveti verdiğini söyler. Bunun üzerine Begil kâfiri kaldırıp yere vurur, şahin gibi kâfirin boğazına yapışır, kan burnundan çeşme gibi fışkıran kâfir aman dileyerek “Sizin dine ne derler? Dinine girdim” der ve şehadet getirerek Müslüman olur (Özçelik, 2016, s. 745). Allah’a güvenme ve sığınma sonucunda, çok güçlü ve kalabalık bir düşmana galip gelme stratejik olarak hem Tepegöz’de hem de Begil’de benzer biçimde karşımıza çıkar. Burada inanç, azim ve zaferin birlikteliğinde, başarıya götüren bir stratejik tutum söz konusudur.

Fiziki-Stratejik Konumlan(dır)ma Bağlamında Savaş Düzeni

Oğuznamelerde savaş stratejisi bağlamında dikkat çeken bir başka husus da savaş düzenidir. Bu anlamda Oğuz beylerinin tıpkı toylarda olduğu gibi savaşlarda da mevkileri bellidir. Öte yandan metinde savaş sahnelerinde Oğuz beyleri ve yiğitleri daima “döne döne savaşırlar. “Döne döne savaştılar” ifadesi bu anlamda, hemen tüm anlatmalarda ve ilgili anlatmalarda geçen savaş sahnelerinde bir kalıp anlatım unsuru olarak dikkat çekmektedir. “Döne döne savaşmak” ile Türklerin en bilindik savaş stratejilerinden biri olan hilal taktiğine vurgu yapıldığı açıktır. Salur Kazan’ın evinin yağmalanması boyunda, Kazan Han’ın Şöklî Melik’e karşı yaptığı cenkte; “Taş Oğuz beyleri ile Delü Tündar sağdan depti. Cilasun yiğitleri ile Kara Göne oğlu Delü Budak soldan depti. İç Oğuz Beğleri ile Kazan dipe depti” şeklinde Oğuz beylerinin savaştaki nizamı vurgulanmıştır. Ordunun sağ ve sol kollardan yani kanatlardan oluşması ve merkezde, dipte Kazan Han’ın bulunması birçok Türk devletinde değişmeyen bir husustur.

Osmanlı savaş düzeninde olduğu gibi Oğuz ordusu da düşman karşısında “hilal” veya “nal” şeklinde düzenlenir. Sağ ve sol kanatlar bu hilalin iki ucunu tutar ve merkezde, savaşı idare eden başbuğ ve ordusunun ağırlığı bulunurdu? Aynı tasvir Uruz’un tutsak olduğu boyda da tekrarlanmaktadır. Bu anlatmada, Oğuz beylerinin kâfir hasımları “sağ tarafta Kara Tüken Melik’e Tündar karşı geldi. Sancubanı yere çaldı, depremedi, başın kesti. Boyu uzun Burla Hatun kâfiri kılıçladı” şekilde belirtilmiştir. Bu boydaki savaş tasvirine göre savaş düzeni sol kolda Boğaçık Melik, Kara Göne/Kara Budak (İç Oğuz), dipte (merkez) Şöklî Melik, Salur Kazan (İç Oğuz), sağ kolda Kara Tüken Melik, Delü Tündar (Taş Oğuz) yer almaktadır. Oğuz askerî teşkilatında daima bu beylerin rol oynadığını görüyoruz. Buradan da anlaşılıyor ki, ordunun sağ kolunu Kıyan Selçuk oğlu Delü Tündar idare etmekte ve bu kolda Taş Oğuz, yani Boz-Oklar bulunmakta. Sol kolda ise İç Oğuzdan Kara Göne veya oğlu Kara Budak bulunmaktadır. Kendisi de İç Oğuz’dan (Üç Ok) olan Kazan Han ise İç Oğuz beyleri ile merkezde yer alır. Kazan Han’ın oğlu Uruz veya kardeşi Kara Göne “alay bağlayıp” savaş düzeninde orduya komuta eder. Bu düzenlenen avlar için de geçerlidir (Bulduk, 2019, s. 157-158).

Bununla birlikte, Uruz’un tutsak olduğu boyda Kazan Han yaralanıp zor durumda kalınca Oğuz kahramanları (1) Kazan Bey’in hatunu; kırk ince belli bey kızı ile Boyu Uzun Burla Hatun, (2) Kazan Bey’in kardeşi Kara Göne, (3) Kıyan Selçuk oğlu Delü Dündar, (4) Gaflet Koca oğlu Şir Şemseddin, (5) Kam Püre Beg oğlu Bamsı Beyrek, (6) Kazılık Koca oğlu

Beg Yeğenek, (7) Yiğirmidört boyun okşayan Delü Tündar (Aruz Koca olmalı), (8) Bin kavim başları Döğer, (9) Bin Büğdüz başları Emen, (10) Dokuz Koca başları Aruz sıralamasıyla savaşa iştirak ederler. Genelde üst sıralarda bulunan beylerin savaştaki mevkileri değişmez iken alt sıralarda bulunan beylerin sırası bazı boylarda değişikliklere uğramaktadır. Nitekim Aruz Koca'nın Taş Oğuz'un başçısı olmasına rağmen, savaş sırasında sonda yer alması, olaylardaki menfi rolü ile beylerin mevkisinin değişebildiği gösterir. Diğer bir dikkat edilecek husus ise destanlarda hiçbir rolü olmayan beylerin burada sıralamaya girmesidir ki bu durum Oğuz destanlarında daha önce tarihi rolleri gereği bulunan boyların Dede Korkut'a ilave edilme ihtiyacı duyulduğunu gösterir (Bulduk, 2019, s. 158-159). Bu bakımdan sahada savaşırken fiziki konumlanmadaki kuralların Oğuz savaş stratejileri ve hiyerarşisi içinde önemli yer tuttuğu, anlatılar üzerinden de anlaşılabilir.

Savaşa Hazırlık ya da Arkaik Bir Savaş Stratejisi Olarak Av

Çalışmada son olarak savaş ve av ilişkisi ve bu bağlamda bir savaş stratejisi olarak av üzerinde de durmak yerinde olacaktır. Çünkü tüm epik anlatılarda olduğu gibi Oğuznamelerde de av ve savaş ilişkisi belirgindir. Savaş hazırlığı ya da pratiği olarak avın mitolojik dönemlerden beri birbirleriyle olan güçlü ilişkisi, Dede Korkut Oğuznameleri üzerinde yapılan çeşitli çalışmalarda vurgulanmıştır (Yazıcı, 2008; Kaya, 2009; Çelik, 2019; Değer, 2019). Anlatılarda kahramanların, beylerin ve toplumun ava özel bir ilgisinin bulunduğu görülmekte ve bu durum av ve savaşın oldukça yakın olgular şeklinde belirmesine yol açmaktadır. Beylerin ava olan düşkünlüğü, av kuşlarının peşinden giderek esir düşme, avda hüner sergileme, bu hüner nedeniyle övünme ya da aşağılanma vb. hususlar dikkate alındığında, avın adeta bir savaş hazırlığı veya savaş stratejisi olarak görüldüğü anlaşılabilir. Bu durum, Oğuznamelerin, Türklerin tarihi açıdan en eski dönemlerine, gündelik yaşamın avcılık-toplayıcılık ve sonrasındaki savaş odaklı sürdürüldüğü dönemlere ait hatıralarını yansıtmaları bakımından da dikkat çekicidir. Oğuznamelerde çocuğun ilk avından dönüşü için özel bir toy düzenleme, avdan pay isteme, belirli bir süre ava çıkmadığında huzursuz olunması gibi hususlar, avın Oğuz toplum düzenindeki yerini gösteren başlıca belirtilerdir. Bu bakımdan av, Oğuznamelerde en az savaş kadar önem arz eden ve yine savaşla çok yakından ilişkili bulunan bir kavram olarak ön plana çıkmaktadır.

Avla ifade edilen bazı hususların da aslında savaşa işaret ettiği, dahası av motifinin hemen ardından savaşın söz konusu olması, Dede Korkut Kitabında av ile savaş arasında güçlü bir ilişkinin bulunduğu işaret etmektedir. Nitekim, Kazan'ın evinin yağmalandığı boyda Kazan av kararı aldığı, sayısız askerle yola çıkmaktadır. Bu durum, avla vurgulananın savaş, sığın, geyik ile vurgulananın da aslında düşman olduğunu düşündürmektedir. Oğuz toplumunda tek başına karar almak yasaktır ve beyler savaş kararı alırken diğer beyleri bilgilendirir, onların görüşlerine de başvururlar. Bu da bir tür savaş stratejisidir. Bu nedenle ava çıkma, askerî-stratejik bir öneme sahiptir ve tek başına alınacak bir karar değildir. Bu nedenle de Kazan, av kararını tüm beylere danışarak alır. Av, sonrasında savaşı doğuran bir unsur olarak dikkat çeker. Avdan sonra esas savaş başlar, av, savaşın habercisidir. (Abdulla, 2019, s. 148-149).

Görüldüğü gibi Dede Korkut Oğuznameleri, savaş stratejileri bakımından son derece zengin bir içeriğe sahiptir. Boğaç'ın boğayı, Basat'ın Tepegöz'ü, Kan Turalı'nın hayvanları yenmesindeki savaş stratejisi ve zekâ, Banı Çiçek'in Bamsı'yı evlenip evlenemeyeceği konusunda bir "düello"ya davet etmesi, Salur Kazan'ın evinin yağmalandığı Boy'da Kazan'ın; "Benim yanımda götürürsem tek başına yenemez derler" şeklindeki düşüncesi ve Karaçuk Çoban'ı ağaca bağlaması gibi pek çok husus, Dede Korkut Oğuznamelerinde savaş stratejileri bağlamında kapsamlı incelenmeyi bekleyen çok yönlü ve derinlikli konulardan bazılarıdır.

Sonuç

Geçmişle hâlin, eskiyle yeninin, sözlü ve yazılı olmanın, mitle yazının savaşı olarak da yorumlanan Dede korkut anlatmaları sözlü kültür içindeki mitik kökenleriyle aslında kendi başına, Türk toplumunun kahramanlıklarının yine mitin gücü olan yegâne unsurla, yani sözle anlatılmasıdır. Belirli bir dönem itibarıyla yazıya aktarılmaya başlanmış olsa da Dede Korkut Kitabı içindeki bütün savaş unsurları, söylemler, düşman algısı, kahramanlıklar, mücadeleler, bir bütün hâlinde Türk tarihinin en eski dönemlerinden itibaren sözlü kültüre stratejik tecrübe olarak yerleşen gerçeklerin ve bunun mitik bir biçimde, epik destan dönemine aktarımının kodlarını içermektedir.

Dede Korkut anlatmalarında gerçek ve maddi anlamda savaşla birlikte esasında, Oğuz toplum düzenini tehdit eden her türlü düşünce, eylem, söylem, olay, olgu ile savaş ve buna yönelik geliştirilen savaş stratejilerinin epik ve estetik bir düzlemde aktarımı söz konusudur. Bireyin toplumsallaşma süreci, aile ve toplumu tehdit edebilecek inanç, davranış, düşünce ve eylemler bir bütün olarak nihayetinde Oğuz devletine ve toplum düzenine zarar vereceğinden, estetik zeminde ve kurgusal düzlemde anlamını bulan bütün süreçler, kaos ve kozmos ilişkisi içinde yapılacakları ve yapılmayacakları, dikkat edilmesi gerekenleri belirginleştirmek için vardır.

Dede Korkut Oğuznamelerinde savaş bağlamında zekâyâ ve stratejilere, esarete ve uykuya özel vurgular söz konusudur. Övgü sözleriyle motive olan Kan Turalı'nın imkânsız bir savaşı kazanması, Dede Korkut'un ancak kargış sayesinde ölüm tehlikesinden kurtulabilmesi ve çok sayıdaki diğer örnekler, bu durumun başlıca yansımalarıdır. Oğuznameler, savaşın yalnızca bir kılıç kalkan mücadelesi olmadığını, savaşta uyulacak kuralları Türk töresi, geleneksel dünya görüşü örnekleminde çok açık ve estetik örneklerle ortaya koymaktadır. Dede Korkut Oğuznameleri savaş stratejileri (savaş hazırlığı, güvenliği, casusluk, av, uç-sınır koruyuculuğu, soğuk savaş-psikolojik savaş, uyku vb.) bağlamında zengin bir malzeme sunmaktadır. Bu çalışmada ana hatlarıyla değerlendirilen konunun daha kapsamlı çalışmalarda ele alınmasıyla, Oğuznameler üzerinden savaş stratejileri bağlamında daha kapsamlı bilgi edinilmesi mümkün olacaktır.

KAYNAKÇA

- ABDULLA, K. (2019). *Mitten Yazıya veya Gizli Dede Korkut*. (çev. Ali Duymaz). 4. Baskı. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- AKKOYUN KOÇ, T. (2022). "Bayburt'un Kara Kışı: Tepegöz". *Folklor/Edebiyat*. XXVIII/110: 307-331.
- ASHE, L. - I. PATTERSON (2014). *War and Literature*. NED-New Edition. Boydell & Brewer.
- BORATAV, P. N. (1958). "Dede Korkut Hikâyelerindeki Tarihi Olaylar ve Kitabın Telif Tarihi". *Türkiyat Mecmuası*. 13: 31-62.
- BROSMAN, C. S. (1992). "The Functions of War Literature". *South Central Review*. IX/1: 85-98.
- BULDUK, Ü. (2019). "Dede Korkut Oğuzlarında Askerî Teşkilata Dair Unsurlar". *Dünya Kültür Mirası Dede Korkut Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı* (25-27 Nisan 2019). (ed. Ferdi Güzel-Turgay Kabak). Bayburt: Bayburt Üniversitesi Yayınları: 149-162.
- COLE, S. (2009). "Enchantment, Disenchantment, War, Literature". *PMLA, Special Topic: War*. CXXIV/5: 1632-1647.

- COŞKUN, S. (2011). "Savaş-Edebiyat İlişkisi Bağlamında Bosna Savaşı'nın Türk Şiirine Yansıması". *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*. 5: 29-52.
- ÇILGIN, A. S. (2003). *Türk Roman ve Hikayesinde İkinci Dünya Savaşı*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- DAS, S. (2005). *Touch and Intimacy in First World War Literature*. New York: Cambridge University Press.
- DAŞCIOĞLU, Y. (2016). *Savaş ve Edebiyat Sempozyumu Bildirileri Kitabı* (I-II. Ciltler) (16-18 Aralık 2014). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Basımevi.
- DAWES, J. (2005). *The Language of War. Literature and Culture in the U.S. from the Civil War through World War II*. MA-London: Harvard University Press.
- DEER, P. (2009). *Culture in Camouflage: War, Empire, and Modern British Literature*. New York: Oxford University Press.
- DIEHL, P. F. (1991). "Geography and War: A Review and Assessment of the Empirical Literature. International Interactions. Empirical and Theoretical Research in International Relations". *New Research in Geopolitics*. XVII/1: 11-27.
- DUMAN, H. (2018). "Savaş Edebiyatı". *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*. LVIII/1: 99-110.
- DUMAN, H. - S. K. GÜREŞİR (2009). "Yeni Türk Edebiyatı'nın Kaynakları: Savaş ve Edebiyat". *Turkish Studies*. IV/1/1: 29-77.
- GÜLDÜRMEZ, S. (2018). "Savaş ve Edebiyat Araştırmaları". *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*. LVIII/1: 217-227.
- GÜLŞEN, H. (2014). "Millî Mücadele Döneminde Savaş Edebiyatımız". *İlmi Araştırmalar*. 25: 85-96.
- HAMMOND, A. (2006). *Cold War Literature. Writing the Global Conflict*. London-New York: Routledge.
- KAYA, M. (2009). "Dede Korkut Kitabı ve Manas Destanı'nda Av Kültünün İzleri". *Acta Turcica*. 1: 114-121.
- KAYA, D. (2016). "Dede Korkut'ta Türk Destanları ve Halk Hikâyelerinde 'Oğuz Uykusu'". *III. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kongresi Bildiriler Kitabı* (19-23 Ekim 2015). (ed. Metin Ekici-Muvaffak Duranlı). II: 863-869.
- KÖROĞLU, E. (2013). *Türk Edebiyatı ve Birinci Dünya Savaşı (1914-1918)*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- MACKAY, M. (2009). *The Cambridge Companion to the Literature of World War II*. New York: Cambridge University Press.
- ÖZEL, H. (2015). "Dede Korkut Destanlarında Oğuzların Düşmanları Kimlerdi?". *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*. XV/2: 181-184.
- ÖZÇELİK, S. (2016). *Dede Korkut -Dresden Nüshası- Metin, Dizin*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ROACH, C. (1993). *Communication and Culture in War and Peace*. London: Sage.
- SAMBANIS, N. (2002). "A Review of Recent Advances and Future Directions in the Quantitative Literature on Civil War". *Defence and Peace Economics*. XIII/3: 215-243.
- SEGAL, H. (1997). *Psychoanalysis, Literature and War: Papers 1972-1995*. 1st Edition. London-New York: Routledge

- SHERRY, V. (2004). *The Cambridge Companion to the Literature of the First World War*. New York: Cambridge University Press.
- STEVENSON, R. (2013). *Literature and the Great War: 1914-1918*. New York: Oxford University Press.
- SÜMER, F. (1952). "Dede Korkut Kitabı'na Dair Bazı Mülâhazalar". *Türk Folklor Araştırmaları II*. 30: 467-472.
- ŞAHİN, M. (2020). "Bir Savaş Edebiyatı Örneği: Orduya Arzuhal". *Turkish Studies*. XV/2: 819-842.
- ŞAHİNOĞLU, M. (2011). *Savaş ve Edebiyat Ekseninde Ernst Jünger'in "Mermer Yalılar" ve Ömer Seyfettin'in "Beyaz Lale" ile "Bomba" Adlı Eserlerinin Karşılaştırılması*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- TAYLOR, M. (2022). *The Vietnam War in History, Literature and Film*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- ULUCUTSOY, H. (2018). "Türk Basınında Savaş Edebiyatı Tartışmaları (1913-1941)". *Turkish Studies*. XIII/28: 1023-1040.
- ULUCUTSOY, H. (2019). *Türk Savaş Edebiyatı ve Propaganda (1828-1912)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü. (Yayımlanmamış Doktora Tezi).